

DE ST. FRANCISCUSKERK TE WOLVEGA

Geschiedenis

Na de reformatie werd door de Rooms-katholieken in Wolvega en omgeving spoedig weer een parochie gevormd. De bediening werd verzorgd door Franciscanen uit Duitsland van het bisdom Keulen en later uit Munster. De bronnen vermelden het klooster 'Aquense', mogelijk een klooster te Aken. De erediensten vonden plaats in een boerderij in Ter Idzard. In 1745 werd aan de parochie toegestaan een eenvoudige kerk te stichten in het bos van Oldeholtpade. De verscholen kerk werd vanzelfsprekend toegewijd aan de H. Franciscus van Assisi. Een eeuw later was het kerkje bouwvallig geworden en toen in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie weer werd ingesteld wilde ook de katholieke gemeenschap in Wolvega niet achterblijven in het uitdragen van de wil tot emancipatie en zij liet in 1861 op een flink terrein ten oosten van Wolvega een kerk bouwen. De architectuur werd toevertrouwd aan H. J. Wennekers (werkzaam tussen 1856 en 1873), die ook de kerken te Irnsum (gesloopt), Joure (alleen de toren staat nog) en Warga ontwierp. De in een decoratieve neogotische stijl gebouwde kerk was na een halve eeuw alweer bouwvallig geworden en er werden opnieuw plannen gemaakt voor een andere kerk. Ze werden toevertrouwd aan Wolter te Riele (1867-1937) en hij ontwierp achter een flinke toren een ruimtelijk opmerkelijke kerk. Een min of meer centraal gerichte ruimte werd gedekt door een tentdak in vrij complexe vormen. De kerk die op 21 april 1914 kon worden ingewijd, werd in de parochie zeer gewaardeerd, maar bleek nog geen kwart eeuw later veel te klein te zijn. Door de centraal gerichte constructie bleek uitbreiding van de kerk niet mogelijk en er werd besloten om het gebouw af te breken en achter de te handhaven toren een nieuwe kerk te bouwen. Jos. Th. J. Cuypers (1861-1949), de zoon van de beroemde kerkenbouwer P. J. H. Cuypers, kreeg de opdracht om een nieuw kerkgebouw achter de toren te ontwerpen. Op 12 juni 1939 kon de kerk door de aartsbisschop van Utrecht, Mgr. Johannes de Jong (afkomstig van Ameland) worden ingewijd.

Het exterieur

De toren (Te Riele 1914) reikt tot 32 meter hoogte, bestaat uit drie vierkante geledingen met een overgangszône die tussen kapoverhangen van het vier- naar het achzijdige systeem plaats biedt voor de uurwerken. Het opgaand muurwerk vertoont met friezen en blindnissen spitsbogige detailleringen en tot halfweg de hoogste geleding begeleidt een traptoren de grote toren. De achtkantige spits is enigszins ingesnoerd. De kerk heeft Jos Cuypers evenals de voorganger ten noordoosten van de toren gesitueerd, zodat de toren weer rechts van de hoofdas van de kerk kwam te staan.

De kruiskerk is gedekt door een kap die de lijn van de torenspits volgt, de insnoering komt in een knik van het dak van het schip terug. De dwarsbeukdaken zijn iets lager aangekap. Naast de toren heeft Cuypers ruimte gevonden voor een lager en minder breed ingangstravee, dat op de etage ruimte biedt voor het orgel en het zangkoor. In de toren is ruimte gevonden voor een devotiekapel en aan de noordzijde kwam in de oksel tussen het portaalgedeelte en het schip nog plaats voor een onafhankelijke, maar ruimtelijk wel met de kerk verbonden doopkapel. Dankzij de breedte van het schip kon het koor gesloten worden met een ruimtelijk zeer interessante abside die 7 zijden van een 14-hoek laat zien.

Het interieur

De kruiskerk is een pseudo-basiliek. Zij bezit een inwendig draagsysteem van pijlers, maar heeft geen lichtbeuk gekregen. Het schip is opmerkelijk breed en is gedekt met ribloze en brede gewelven. De viering is overhuifd met een kruisgewelf en de transeptarmen kregen evenals de abside een stergewelf. Deze gewelven zijn eveneens ribloos. Wanden, pijlers en gewelven werden

met een fraaie grijsgele steen in schoon metselwerk uitgevoerd. Naast het vier traveeën diepe schip is ruimte voor twee smalle galerijen die dwarsgeplaatste gewelven ontvingen en per travee gescheiden zijn door spitsbogige constructies. Die extra zijruimte leverde in het verhoogde priesterkoor een smalle omgang bij de sluiting op. Daar wordt het gewelf gedragen door een afwisselend systeem van gemetselde pijlers en granieten zuilen met teerlingkapitelen, een in wezen romaans systeem. Door uitgemetselde steentjes wordt bij de pijlers nog een zwakke echo van kapitelen aangegeven. De fraaie bewegingen van de gewelven komen tot hun recht (vooral 's zomers) door de vrij lage lichtinval door de met glas-in-lood bezette ramen. Gedeeltelijk resteren de vensters nog van de kerk van 1914, maar er zijn ook nieuwe aangebracht. Per travee ontvingen de zijmuren drie klimmende lameervensters, de transeptgevels kregen er ieder vijf en in de koorluiting per zijde één in deze vorm. Het niet voltooide orgel is uit de bouwtijd van de jongste kerk en werd gebouwd door de fa. Pels te Alkmaar. De eenvoudige kerk heeft ruimtelijk grote kwaliteiten. Het is de laatste in traditionele (in dit geval neo-gotische) vormen opgetrokken kerk in Friesland. De traditie is van bijkomstige versierderigheid ontdaan en bezit een opmerkelijke architectonische helderheid.

De grafkapel

Op het einde van de vorige eeuw schafte Jhr. Tinco Lycklama à Nijeholt (1837-1900) op een tentoonstelling gewijd aan kerkbouw in Parijs een daar bekroonde houten kapel aan. Hij liet hem op het kerkhof van de Franciscuskerk herbouwen. Of het toen al in bak- en natuursteen vervangen werd of dat dit later gebeurde is onbekend. De globetrotter en erudiet, die na een reis naar Palestina Rooms-katholiek werd, liet zich met zijn vrouw Juliana Baronesse thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg in deze kapel begraven. Het is een voorbeeld van Franse neogotiek in Friesland.

Peter Karstkaarel